

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Dhr. F.M. Weerwind

Secretariaat:
Mercuriusplein 3, 2132 HA Hoofddorp
Postbus 242, 2130 AE Hoofddorp

Tel: +31 (0)88 4960 391
secretariaat@rjnet.nl
www.rjnet.nl

Onze referentie: RJ-Div 6072 D
Telefoon: 088-4960391
Datum: 22 december 2023
Onderwerp: Reactie Raad voor de Jaarverslaggeving op de internetconsultatie implementatiebesluit richtlijn duurzaamheidsrapportering

Geachte heer Weerwind,

De Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) maakt graag van de gelegenheid gebruik om te reageren op bovengenoemde consultatie. In haar vergaderingen gehouden op 13 en 20 december jl. heeft de RJ het concept implementatiebesluit over de aanpassing van duurzaamheidsrapportering door ondernemingen, zoals opgenomen in de consultatie, besproken. De RJ waardeert de inzet van het Ministerie en de Europese Commissie om duurzaamheidsrapportering meer uniform en consistent te rapporteren.

De RJ onderschrijft het belang van rapportering en assurance over duurzaamheid ten volle. Het concept implementatiebesluit verplicht duurzaamheidsrapportering voor een grote groep ondernemingen in Nederland als gevolg van de implementatie van de bepalingen en de (mogelijke) lidstaatopties van de EU-Richtlijn (2022/2464) duurzaamheidsrapportering (hierna: CSRD). De nieuwe verplichtingen zullen een omvangrijke impact hebben op de gehele verslaggevingsketen.

De RJ heeft als doel om de kwaliteit van de externe verslaggeving van bedrijven en organisaties te bevorderen. Om deze reden beperken wij ons tot de voorstellen die van invloed zijn op de externe verslaggeving. In de paragrafen hierna hebben wij onze belangrijkste aandachtspunten kort verwoord. In de bijlage bij deze brief zijn diverse gedetailleerde opmerkingen opgenomen.

Vorm van implementatie

De CSRD vereist van lidstaten om de bepalingen ten aanzien van de duurzaamheidsrapportering bij wet vast te leggen in de nationale wet- en regelgeving. Daarbij wordt nauwe aansluiting gezocht bij EU Richtlijn 2013/34/EU (hierna: EU Richtlijn Jaarrekening) en EU Richtlijn 2006/43/EG, die in Nederland wat betreft de hoofdbepalingen zijn opgenomen in Boek 2 Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek respectievelijk de Wet toezicht accountantsorganisaties en de Wet op het accountantsberoep. Bij de Nederlandse implementatie van de CSRD is ervoor gekozen de bepalingen ten aanzien van de verplichte duurzaamheidsrapportering door ondernemingen te verwerken in een algemene maatregel van bestuur (AMvB) op basis van het concept-wetsartikel 2:391a BW en de bepalingen ten aanzien van de verplichte assurance bij de duurzaamheidsrapportering in de Wet toezicht accountantsorganisaties en de Wet op het accountantsberoep. De voorgestelde AMvB en de wetwijzigingen zijn afzonderlijk van elkaar ter consultatie aangeboden, met zeer korte reactietermijnen. Wij constateren dat de gekozen implementatiewijze tot een aantal risico's kan leiden, die we onder de aandacht willen brengen:

- Door twee afzonderlijke consultaties op te stellen, betekent dit dat het complex vast te stellen is of alle bepalingen van de CSRD ook volledig zijn geïmplementeerd door de wetwijzigingen en de AMvB in de Nederlandse wetgeving. We vragen u hier scherp op te toetsen en dit in de Nota van Toelichting

expliciet te bewoorden door een transponeringstabel op te stellen die de aanpassingen als gevolg van het implementatiebesluit en als gevolg van de wet implementatie duurzaamheidsrapportering gezamenlijk toelicht.

- Door de twee afzonderlijke consultaties ontstaat het risico van inconsistenties tussen het implementatiebesluit en de wet. Als voorbeeld wijzen we u op de in het implementatiebesluit opgenomen bepalingen ten aanzien van de vorm en plaats van de assuranceverklaring over de duurzaamheidsrapportering. De gemaakte keuzes, zoals het opnemen van de assuranceverklaring als afzonderlijk onderdeel van de accountantsverklaring, zijn mogelijk niet consistent met de gemaakte keuzes op basis van de wet implementatie duurzaamheidsrapportering zoals de lidstaatoptie om een derde partij de assurance uit te laten voeren. Wij willen benadrukken dat het belangrijk is dat de gemaakte keuzes in het Implementatiebesluit aansluiten op de definitieve keuzes ten aanzien van de bepalingen in de wet implementatie duurzaamheidsrapportering.
- Door de implementatie van de bepalingen over duurzaamheidsrapportering niet in de wet maar in het concept implementatiebesluit te verankeren, kan de samenhang met gerelateerde wetsartikelen ontbreken wat tot ongewenste effecten zou kunnen leiden. Dit zou er bijvoorbeeld toe kunnen leiden dat bij aanpassingen in de wet de gevolgen voor de bepalingen in het implementatiebesluit onvoldoende worden onderzocht. We verzoeken u alert te zijn op de mogelijke ongewenste effecten van inconsistentie als gevolg van de wijze van implementatie van de CSRD.
- Door de implementatie van de bepalingen over duurzaamheidsrapportering niet in de wet, maar in het concept implementatiebesluit te verankeren, kan de suggestie gewekt worden dat de bepalingen die bij AMvB zijn geïmplementeerd minder belangrijk worden geacht dan de bepalingen die bij wet worden verankerd. Wij begrijpen dat deze suggestie juridisch gezien niet relevant is. Om onduidelijkheid in dit kader te voorkomen kan in de Nota van Toelichting expliciet worden vermeld dat de formele status van de bepalingen in het implementatiebesluit van gelijk niveau zijn als de bepalingen in de wet.
- Voor sommige ondernemingen zijn normaliter bepaalde wetsartikelen niet van toepassing (bijvoorbeeld IFRS-toepassers of OOB's). Het risico bestaat dat daardoor de indruk wordt gewekt dat bepaalde vereisten van het concept implementatiebesluit niet van toepassing zijn op deze ondernemingen. We adviseren u in de Nota van Toelichting een passage op te nemen waarin wordt toegelicht dat de bepalingen in het concept implementatiebesluit ook voor deze ondernemingen van toepassing zijn. Bijvoorbeeld de bepalingen van artikel 2:397, 2:405 tot en met 2:409 BW zijn niet van toepassing voor ondernemingen die hun jaarrekening opmaken op basis van de IFRS-standaarden (artikel 2:362 lid 9 BW). De korte reactietermijnen zorgen voor een risico dat er onvoldoende tijd is voor een volledige analyse van de implementatiewijze en de gevolgen daarvan voor de duurzaamheidsrapportering. Wij wijzen u op de risico's die daardoor kunnen ontstaan.
- Gezien de noodzaak van een juiste verwerking van onze opmerkingen, die mogelijk onbedoelde effecten kunnen hebben op de verslaggeving door ondernemingen, verzoeken wij u om een gewijzigde tekst opnieuw te consulteren of op andere wijze met relevante partijen in contact te treden ter voorkoming van onbedoelde effecten na aanpassing. De RJ is gaarne bereid hieraan bij te dragen.

Consolidatiekring

Het gebruik van de definitie dochtermaatschappij zoals gedefinieerd in artikel 2:24a BW zal leiden tot verschillen in de consolidatiekring voor wat betreft de jaarrekening en de duurzaamheidsrapportering. Het komt voor dat een aandeelhouder meer dan 50% van de stemrechten in het aandelenkapitaal houdt, maar door middel van een aandeelhoudersovereenkomst is overeengekomen met minderheidsaandeelhouders dat alle besluiten met enige importantie moeten worden genomen door meerdere aandeelhouders gezamenlijk. Daarmee is voor de jaarrekening geen sprake van overheersende zeggenschap (control) waardoor deze dochtermaatschappij niet wordt opgenomen in de consolidatiekring. Andersom kan het ook voorkomen dat een vennootschap minder dan 50% van de stemrechten houdt in een andere vennootschap maar wel sprake is van overheersende zeggenschap waardoor

deze vennootschap wel in de consolidatiekring voor de jaarrekening wordt opgenomen. Er ontstaat daarmee een verschil tussen de consolidatiekring op basis van het begrip ‘dochtermaatschappij’ uit artikel 2:24a BW en de consolidatiekring op basis van het jaarrekeningrecht uitgaande van overheersende zeggenschap, hetgeen ongewenst is. Dit verschil deed zich ook voor bij de tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor behoud van Werkgelegenheid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid waar voor de NOW-groep werd verwezen naar het begrip dochtermaatschappij van artikel 2:24a BW, waardoor in de praktijk veel discussie is ontstaan over de juiste toepassing van dit begrip.

Overeenkomstig behoeft ook de situatie van een persoonlijke houdstermaatschappij (personal holding) aandacht. Dergelijke vennootschappen stellen als gevolg van het ontbreken van een groepsrelatie op basis van artikel 2:24b BW en artikel 2:406 BW geen geconsolideerde jaarrekening op, ondanks het houden van één of meerdere dochtermaatschappijen. In overeenstemming hiermee zou er dan ook geen sprake moeten zijn van het opstellen van een geconsolideerd duurzaamheidsrapport door een dergelijke persoonlijke houdstermaatschappij.

In de EU Richtlijn Jaarrekening wordt het begrip overheersende zeggenschap (control) gehanteerd voor het bepalen welke onderneming kwalificeert als ‘subsidiary’, hetgeen van doorslaggevend belang is voor het bepalen van de consolidatiekring. Voor zover wij hebben kunnen vaststellen wordt in de CSRD ook uitgegaan van interactie tussen jaarrekening en duurzaamheidsrapportering uitgaande van eenzelfde consolidatiekring, aangezien de CSRD aansluit bij de EU Richtlijn Jaarrekening.

Daarom stellen wij voor om voor de consolidatiekring te verwijzen naar de artikelen 2:406 en 2:407 BW in plaats van naar dochtermaatschappijen zoals bedoeld in artikel 2:24a BW. Naar onze mening zou de consolidatiekring voor de duurzaamheidsrapportering gelijk moeten zijn aan die voor de jaarrekening, zonder toepassing van de vrijstelling voor tussenhoudstermaatschappijen. Dit benadrukt de onderlinge samenhang tussen de duurzaamheidsrapportering en de jaarrekening en voorkomt additionele administratieve lasten voor opstellers als gevolg van een verschil in consolidatiekring.

Tenslotte, voor wat betreft dit onderwerp, merken wij op dat de termen ‘dochtermaatschappij’, ‘dochternvennootschap’ en ‘dochteronderneming’ in de Nota van Toelichting door elkaar heen worden gebruikt, terwijl de definities niet overeenkomen en alleen de term ‘dochtermaatschappij’ een wettelijk begrip is. We vragen u scherp te definiëren wat u onder de genoemde termen verstaat zodat deze juist worden gehanteerd en er geen verwarring zal ontstaan bij lezers van de Nota van Toelichting.

Consolidatiekring van participatiemaatschappijen en investeringsmaatschappijen (investment entities)

Participatiemaatschappijen en investeringsmaatschappijen in Nederland maken veelal gebruik van een bepaling om de financiële gegevens van hun participaties en investeringen niet op te nemen in de geconsolideerde jaarrekening. In plaats daarvan wordt alleen de waarde van de participaties en het resultaat van deze participaties als één post opgenomen op de balans en in de winst-en-verliesrekening. Dit betreft, inzake Titel 9 Boek 2 BW, de verdere uitwerking van artikel 2:407 lid 1c BW. Ook in het Wetsvoorstel Wet minimumbelasting 2024 (Pijler 2 / Pillar Two) worden participaties en investeringen niet gezien als onderdeel van een groep.

Een eventuele duurzaamheidsrapportering van een participatiemaatschappij zal dan met name ingaan op de rol van duurzaamheid in het beleggingsbeleid en de keuzes die de onderneming daarin maakt. Op basis van het huidige concept Implementatiebesluit zou de duurzaamheidsrapportering van alle participaties en investeringen die op basis van artikel 2:24a BW classificeren als dochtermaatschappij moeten worden opgenomen in de duurzaamheidsrapportering van de participatiemaatschappij, terwijl de participaties soms in heel verschillende sectoren actief zijn. Dit roept de vraag op wat de toegevoegde waarde van een dergelijk samengestelde duurzaamheidsrapportering is. Dit gelet op de verwachting dat de participaties, als deze individueel volgens het grootte-regime groot zijn, een zelfstandige duurzaamheidsrapportering zullen opstellen en de geconsolideerde jaarrekening van de participatiemaatschappij niet alle financiële gegevens van de participaties omvat, maar slechts een verdichting op één regel in de balans en de winst-en-verliesrekening.

De in het vorige punt 'consolidatiekring' genoemde oplossing om de consolidatiekring voor de duurzaamheidsrapportering gelijk te houden aan die voor de jaarrekening, zonder toepassing van de vrijstelling voor tussenhoudstermaatschappijen, biedt ook een oplossing voor dit probleem.

Vrijstelling voor tussenhoudstermaatschappijen

In artikel 5 worden de voorwaarden voor de vrijstelling voor het opstellen van de duurzaamheidsrapportering voor tussenhoudstermaatschappijen beschreven. In de Nota van Toelichting wordt op pagina 33 onderaan opgemerkt dat het vrijstellingsregime op grond van het voorgestelde artikel niet moet worden verward met het huidige vrijstellingsregime voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening en geconsolideerde bestuursverslag (zoals bijvoorbeeld artikel 2:408 BW). Deze stellingname strookt met de bepaling zoals opgenomen in de CSRD.

Echter, indien een vennootschap gebruik maakt van artikel 2:408 BW wordt ingevolge de wet voor de bepaling van het grootte-regime alleen gekeken naar de enkelvoudige gegevens van de vennootschap (art. 2: 395a lid 2 tweede volzin, 396 lid 2 tweede volzin en 397 lid 2 tweede volzin BW). In het concept Implementatiebesluit worden deze bepalingen niet uitgesloten en daarmee lijken deze bepalingen dus onverkort van toepassing te zijn. Omdat de vennootschap (tussenhoudstermaatschappij) vanwege deze bepalingen (bepaling grootteregime op basis van de enkelvoudige cijfers) in veel gevallen klein dan wel middelgroot zal zijn, zal de CSRD op een vennootschap die gebruik maakt van de consolidatievrijstelling van artikel 2:408 BW veelal niet van toepassing zijn.

Om de beoogde situatie zoals beschreven in de CSRD en de Nota van Toelichting te bereiken zou de definitie voor een grote groep alleen moeten verwijzen naar de vereisten zoals bedoeld in artikel 2:397 lid 1 en lid 2, eerste volzin. Dezelfde opmerking geldt ook voor de verwijzingen naar de artikelen 2:395a lid 2, 396 lid 2, 397 lid 2 BW en artikel 2 lid 1 en lid 2, artikel 4 lid 1, artikel 5 lid 7 en artikel 20 lid 1 van het concept Implementatiebesluit.

We merken tot slot op dat in het geval dat een onderneming geen gebruik kan maken van de vrijstelling voor het opmaken van een (geconsolideerde) duurzaamheidsrapportering, maar wel gebruik kan maken van de consolidatievrijstelling voor de jaarrekening, een situatie ontstaat waarin de financiële gegevens in de duurzaamheidsrapportering en de jaarrekening niet op elkaar zullen aansluiten en de interactie tussen beide documenten zeer beperkt zal zijn (bij een kleine tussenhoudstermaatschappij is zelfs geen sprake van een bestuursverslag). De huidige duurzaamheidsstandaarden (ESRS) lijken niet in die situatie te voorzien voor wat betreft de vereisten omtrent de financiële gegevens in de duurzaamheidsrapportering. Het zou behulpzaam zijn als in de Nota van Toelichting zou worden beschreven op welke wijze in deze situatie moet worden gehandeld.

Toepassing CSRD voor coöperaties, commerciële stichtingen en verenigingen

De bepalingen in Titel 9 Boek 2 BW zijn naast naamloze en besloten vennootschappen ook van toepassing op coöperaties, commerciële stichtingen en verenigingen. De definities in het concept implementatiebesluit bevatten wel een definitie van vennootschap en benoemen daarmee de rechtspersonen die ook zijn opgenomen in artikel 360 lid 1 en 2 met uitzondering van de coöperatie. Naar onze mening is de coöperatie een commerciële rechtspersoon en zou deze ook onder de verplichting tot het opstellen van duurzaamheidsrapportering moeten vallen om een gelijk speelveld te creëren. Ook voorkomt het toevoegen van coöperaties als CSRD-plichtige ondernemingen ongewenste structurering om niet onder de verplichtingen van de CSRD te vallen. Bijvoorbeeld doordat een coöperatie het groepshoofd is en de dochtermaatschappijen zodanig te structureren dat deze allen individueel volgens het grootte-regime niet groot zijn. De groep als geheel is dan volgens het grootte-regime groot, maar er zijn geen individuele dochtermaatschappijen die CSRD-plichtig zijn en het groepshoofd is als gevolg van de rechtsvorm als coöperatie niet CSRD-plichtig. Mocht men besluiten dat coöperaties niet onder de reikwijdte van de CSRD behoeven te vallen, vragen wij de beweegredenen voor deze keuze toe te lichten in de Nota van Toelichting. Daarnaast noemt lid 3 van artikel 360 ook de commerciële stichtingen en verenigingen. Deze vallen conform de toelichting op pagina 25 van de Nota van Toelichting buiten het bereik van deze Richtlijn (zie artikel 19 bis, eerste lid, van Richtlijn 2013/34/EU). Uitzonderingen hierop zijn banken en verzekeringsmaatschappijen ongeacht hun rechtsvorm (in dit concept implementatiebesluit steeds aangeduid als een organisatie van openbaar belang als bedoeld in artikel 2:398, zevende lid, onderdelen b en c, BW). Als gevolg van het uitsluiten van commerciële stichtingen en verenigingen ontstaat het risico dat een ongelijk speelveld ontstaat tussen naamloze en besloten vennootschappen enerzijds en commerciële stichtingen en verenigingen anderzijds, die vergelijkbare activiteiten

ondernemen. Anderzijds kunnen deze stichtingen en verenigingen naast hun commerciële activiteiten ook niet-commerciële activiteiten ontplooiën waar de toepassing van de ESRS-en niet direct voor bedoeld is en tot praktische bezwaren in de uitvoering zal leiden. Wij vragen u de overwegingen ten aanzien van de gemaakte keuzes nader toe te lichten in de Nota van Toelichting.

Definities van begrippen

Definitie van het begrip 'waardeketen'

Op grond van CSRD moeten ondernemingen bij hun duurzaamheidsrapportering ook de relevante informatie met betrekking tot de waardeketen rapporteren. Zowel CSRD als de *European Sustainability Reporting Standards* (ESRS) die recent bij Gedelegeerde Verordening door de Europese Commissie zijn vastgesteld, leggen het begrip waardeketen breed uit¹. De concept-Nota van Toelichting lijkt echter een veel nauwere definiëring van het begrip waardeketen te hanteren, en beperkt de waardeketen tot de toeleveranciers en afnemers van producten en diensten. Wij verzoeken u om in de nota van toelichting het begrip waardeketen te hanteren en uit te leggen zoals dat in ESRS is gedefinieerd.

Definitie van het begrip 'netto-omzet'

In CSRD zijn een aantal bepalingen over netto-omzet opgenomen. Wij verwachten dat het de intentie van de wetgever is om het begrip netto-omzet gelijk te houden aan het begrip netto-omzet in de jaarrekening, wat is opgenomen in artikel 2:377 lid 6 BW. Dat zou wat ons betreft de leidraad moeten zijn bij de definities in het concept implementatiebesluit. In lid 2 van artikel 1 van het concept implementatiebesluit wordt het begrip netto-omzet gedefinieerd voor toepassing door rechtspersonen die niet vallen onder het recht van een EU/EER-lidstaat. Hierbij is aangegeven dat onder netto-omzet de inkomsten moeten worden verstaan zoals die zijn 'gedefinieerd door of in de zin van het stelsel van financiële verslaggeving op basis waarvan de jaarrekeningen worden opgesteld.' De term inkomsten is in dit kader een onjuiste vertaling van de Engelse term 'revenue'. Wij verzoeken om de term inkomsten te vervangen door de term (netto-)omzet. Wij vinden deze bepaling daarnaast onduidelijk, omdat er wordt verwezen naar het verslaggevingsstelsel in enkelvoud en de jaarrekeningen in meervoud. Wij stellen voor om in de definitie zoals opgenomen in CSRD te volgen en specifiek te verwijzen naar het gehanteerde financiële verslaggevingsstelsel van de specifieke onderneming.

Ook merken wij op dat in CSRD het netto-omzet begrip nader is aangepast specifiek voor verzekeringsmaatschappijen en kredietinstellingen, door te verwijzen naar bepalingen in Europese Richtlijnen. Ons is niet duidelijk waarom deze verwijzingen niet in de Nederlandse wetgeving behoeven te worden opgenomen.

Tenslotte wordt in artikel 7 lid 1a van het concept implementatiebesluit gesproken van 'de grootste omzet', waarbij dit omzetbegrip niet is gedefinieerd. Hoewel dit begrip ook in de CSRD is opgenomen zonder definitie, vragen wij u te verduidelijken dat hiermee de grootste netto-omzet wordt bedoeld.

Definitie van het proces van materialiteitsanalyse

In artikel 3, vierde lid, van het concept implementatiebesluit wordt vastgelegd dat de onderneming rapporteert over 'het proces dat is uitgevoerd om de informatie in kaart te brengen'. Hiermee wordt beoogd om de laatste alinea van het nieuwe artikel 19 bis van Richtlijn 2013/34/EU te implementeren. De bepaling in de EU-Richtlijn is echter veel specifiekier dan het implementerende artikel in het concept Implementatiebesluit. De huidige bewoordingen kunnen zowel betrekking hebben op de door de onderneming op basis van ESRS uitgevoerde dubbele materialiteitsanalyse (zoals beoogd naar de mening van de RJ) als op het verzamelen van de informatie

---

¹ Annex II van de gedelegeerde verordening definieert het begrip waardeketen als volgt: 'Het volledige scala activiteiten, hulpbronnen en relaties met betrekking tot het businessmodel van de onderneming en de externe omgeving waarbinnen zij opereert. Een waardeketen omvat de activiteiten, hulpbronnen en relaties die de onderneming gebruikt en waarop zij een beroep doet voor het creëren van haar producten of diensten van ontwerp tot levering, consumptie en end-of-life.'

waarover gerapporteerd zal worden. Wij verzoeken u de bewoordingen van artikel 3, vierde lid, van het implementatiebesluit aan te laten sluiten op de bewoordingen in de EU-Richtlijn of tenminste dit in de Nota van Toelichting verder te verduidelijken.

Definitie van een grote groep

In artikel 1 van het concept implementatiebesluit is het begrip grote groep gedefinieerd. Wij vragen u om nader te analyseren of het noodzakelijk is om dit begrip apart te definiëren. Het is mogelijk praktischer om te spreken over grote vennootschappen of grote rechtspersonen.

Doorwerking Implementatiebesluit naar mkb-ondernemingen

Ter beperking van de administratieve lastendruk van kleine en middelgrote ondernemers, is bepaald dat aan kleine en middelgrote ondernemingen die deel uitmaken van waardeketen van grote ondernemingen, geen verdere eisen mogen worden gesteld dan als bepaald in artikel 29 quater van de EU Richtlijn Jaarrekening. De RJ onderstreept het belang van beperking van administratieve lasten voor kleine en middelgrote ondernemingen en vraagt daarom uw aandacht voor afdoende waarborgen voor de goede toepassing van deze beperking. Een mogelijke waarborg zou kunnen zijn om CSRD-plichtige ondernemingen bij het ophalen van informatie bij MKB-ondernemingen uit hun keten aan te raden de ESRS-standaard voor beursgenoteerde MKB-ondernemingen te volgen om proportionaliteit voor het MKB te waarborgen. We adviseren u deze beperking voor de uitvraag van informatie bij MKB-ondernemingen nadrukkelijker te benadrukken in de Nota van Toelichting, anders dan thans in (op pagina 22 van) de huidige Nota van Toelichting.

Vrijwillige redelijke mate van zekerheid

Onderdeel e van lid 2 van artikel 8 van het concept implementatiebesluit bepaalt dat de assuranceopdracht bij de duurzaamheidsrapportering op basis van een beperkte mate van zekerheid is, waarbij lid 4 van artikel 8 bepaalt dat assurance op basis van een redelijke mate van zekerheid wordt vereist vanaf het moment dat de Europese Commissie een besluit daartoe heeft genomen volgens artikel 26bis, derde lid, tweede alinea van Richtlijn 2006/43/EC.

Sommige ondernemingen hebben aangegeven te voorzien dat het al voor het besluit van de Europese Commissie mogelijk is om een duurzaamheidsrapportering op te stellen waarbij een assuranceverklaring op basis van een redelijke mate van zekerheid kan worden verstrekt. Het is voor gebruikers van de duurzaamheidsrapportering nuttig als die hogere mate van zekerheid zo snel mogelijk wordt verstrekt. Daarom stellen wij voor om te bepalen in artikel 8, lid 2, onder e dat het assuranceoordeel wordt verstrekt op basis van een opdracht met **ten minste** een beperkte mate van zekerheid. Hierdoor kunnen ondernemingen ook kiezen voor een opdracht met een redelijke mate van zekerheid, zoals ook is voorzien in de laatste paragraaf van overweging 60 van de CSRD. Mocht aanpassing niet nodig zijn, omdat juridisch gezien geldt dat een onderneming meer mag doen dan wettelijk verplicht is en een onderneming ook een opdracht tot een assurance-onderzoek met redelijke mate van zekerheid mag verstrekken, verdient het aanbeveling dit in de Nota van Toelichting te benoemen.

Onjuiste scope van het huidige onderzoek naar het bestuursverslag.

De Nota van Toelichting (pagina 39) bevat onder de artikelgewijze toelichting van artikel 8 een onjuiste scope van het huidige onderzoek naar het bestuursverslag: "Een assuranceopdracht met een beperkte mate van zekerheid sluit ook aan bij de praktijk voor controle door de accountant van het bestuursverslag op basis van artikel 2:393, derde lid, BW en voorheen ook bij de controle van de niet-financiële informatie op basis van het Besluit niet-financiële informatie. De accountant onderzoekt of het bestuursverslag overeenkomstig de wet is opgesteld en of het in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving, materiële onjuistheden bevat". Wij stellen voor om dit aan te passen.

Mochten er vragen zijn over deze reactie, dan vernemen wij dit graag van u. Graag zijn wij bereid om bij te dragen aan het aangepaste implementatiebesluit en de Nota van Toelichting.

Met vriendelijke groet,

drs. Gerard van Santen RA,
voorzitter Raad voor de Jaarverslaggeving

Bijlage – gedetailleerde opmerkingen op het concept implementatiebesluit

Juridische grondslag voor toepassing Boek 2 Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek voor bijkantoren

Op grond van CSRD wordt duurzaamheidsrapportering voorgeschreven ook voor bepaalde dochterondernemingen en bijkantoren die niet onder het recht van een lidstaat vallen. Wij begrijpen dat met het nu in de Eerste Kamer voorliggende ontwerp voor invoering van een nieuw artikel 2:391a BW, een juridische grondslag wordt voorzien. Wij merken daarbij op dat Boek 2 Titel 9 BW, in artikel 360, al bepaalt op welke groep van entiteiten deze titel van toepassing is. De bijkantoren die niet onder het recht van een lidstaat vallen, worden daarin niet genoemd. Ook is onduidelijk in hoeverre de reikwijdtebepaling in artikel 2:360 BW het toelaat om nadere eisen te stellen aan duurzaamheidsrapportering van bijkantoren, omdat in artikel 2:360 BW bijkantoren niet worden benoemd.

In de EU Richtlijn Jaarrekening is dit ondervangen door in artikel 1 als aanvullend lid toe te voegen de volgende bepaling:

1 bis. De coördinatiemaatregelen die in de artikelen 48 bis tot en met 48 sexies en artikel 51 worden voorgeschreven, zijn ook van toepassing op de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten met betrekking tot bijkantoren die in een lidstaat zijn opgericht door een onderneming die niet onder het recht van een lidstaat valt, maar een rechtsvorm heeft die vergelijkbaar is met een van de in bijlage I genoemde ondernemingsvormen. Artikel 2 is van toepassing op deze bijkantoren voor zover de artikelen 48 bis tot en met 48 sexies en artikel 51 van toepassing zijn op dergelijke bijkantoren.

Ook in artikel 1 lid 5 van de EU Richtlijn Jaarrekening is een specifieke verwijzing opgenomen voor niet-EU moeders:

5. De in de artikelen 40 bis tot en met 40 quinquies voorgeschreven coördinatiemaatregelen zijn ook van toepassing op de wet- en regelgeving en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten betreffende dochterondernemingen en bijkantoren van ondernemingen die niet onder het recht van een lidstaat vallen, maar waarvan de rechtsvorm vergelijkbaar is met de in bijlage I genoemde ondernemingsvormen.

Het is aan te bevelen op equivalente wijze in artikel 360 de reikwijdte van Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing te verklaren op dochterondernemingen en bijkantoren van ondernemingen die niet onder het recht van een lidstaat vallen voor zover dit betrekking heeft op de duurzaamheidsrapportering.

Ook voor verzekeringsondernemingen en kredietinstellingen ongeacht de rechtsvorm geldt dat zij mogelijk door hun rechtsvorm niet onder de huidige reikwijdte van artikel 2:360 BW vallen. Artikel 2:360 lid 1 BW omvat wel diverse financiële instellingen ongeacht hun rechtsvorm, maar onduidelijk is of deze groep volledig overeenstemt met de kredietinstellingen als beschreven in artikel 1 lid 3 van het concept implementatiebesluit. Daarnaast ontbreekt in artikel 2:360 BW een bepaling voor verzekeringsondernemingen ongeacht hun rechtsvorm.

De uitbreiding van de rapportagescope met ondernemingen is daarom wenselijk.

Ontbrekende clause van CSRD artikel 3 lid 25

Op grond van CSRD is vereist dat de lidstaten zorgen voor het recht voor 5%- aandeelhouders om te vragen om een verslag over bepaalde elementen van de duurzaamheidsrapportering. Aangezien overweging 75 van de CSRD verwijst naar de nationale drempel van het 'algemene' agenderingsrecht voor aandeelhouders, dienen in Nederland de hiervoor genoemde percentages te worden verlaagd naar 3%. In de memorie van toelichting op de ontwerpwet (pagina 18) van het Ministerie van Financiën valt te lezen dat voornoemd recht voor aandeelhouders door het Ministerie van Justitie en Veiligheid zal worden geïmplementeerd bij algemene maatregel van bestuur. In het concept implementatiebesluit lijkt deze bepaling echter te ontbreken. Wij stellen voor om na te gaan op welke manier deze bepaling van CSRD het beste verwerkt kan worden, en of er sprake is van meer bepalingen die niet in de ontwerpwet van het Ministerie van Financiën noch in het concept implementatiebesluit zijn opgenomen.

Ontbrekende clause van CSRD artikel 1 lid 4, artikel 19 bis lid 5 en CSRD artikel 1 lid 7, artikel 29 bis lid 6: Informeren van en bespreken met de werknemersvertegenwoordiging inzake duurzaamheidskwesities

In de artikelen 3 tot en met 6 van het concept implementatiebesluit worden bijna alle leden van de artikelen 19 bis (duurzaamheidsrapportering) en 29bis (geconsolideerde duurzaamheidsrapportering) van de CSRD geïmplementeerd. Uitzondering zijn artikelen 19 bis lid 5 en 29 bis lid 6. Beiden luiden gelijk: “Het management van de onderneming informeert de werknemersvertegenwoordiging op het passende niveau en bespreekt met de werknemersvertegenwoordiging de relevante informatie en de manier waarop duurzaamheidsinformatie wordt verkregen en geverifieerd. Het standpunt van de werknemersvertegenwoordiging wordt in voorkomend geval meegedeeld aan de betrokken bestuurs-, leidinggevende of toezichthoudende organen.”. In de Nota van Toelichting (pagina 52) is gesteld dat deze bepaling niet hoeft te worden geïmplementeerd, omdat dit al zou volgen uit nationale wetgeving (onder verwijzing naar artikel 31a lid 2 WOR). Dit artikel heeft echter alleen betrekking op het ter beschikking stellen van het bestuursverslag aan de OR, terwijl artikelen 19a lid 5 en 29a lid 6 van de Richtlijn Jaarrekening specifiekere inhoudelijke vereisten bevatten. Bovendien wijkt artikel 31a lid 2 van de Wet op de Ondernemingsraden qua rechtsvormen af van de rechtsvormen waarop het concept implementatiebesluit van toepassing is. Wij stellen voor deze bepaling in het implementatiebesluit op te nemen om zodoende deze bepaling ook in de Nederlandse wetgeving expliciet te verankeren en niet te verwijzen naar een bepaling in de Wet op de Ondernemingsraden die mogelijk voor meerdere interpretaties vatbaar is. Indien dit wetstechnisch niet mogelijk is vragen wij u in het algemene gedeelte van de Nota van Toelichting te wijzen op deze verplichtingen.

Concept implementatiebesluit artikel 3 lid 10: extra financiële prestatie-indicatoren indien noodzakelijk voor begrip

In dit lid wordt bepaald dat door de duurzaamheidsrapportering op te stellen, de vennootschappen en rechtspersonen worden geacht te hebben voldaan aan het vereiste van artikel 391 lid 1, derde volzin BW. Deze volzin regelt het volgende: “Indien noodzakelijk voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten of de positie van de rechtspersoon en groepsmaatschappijen, omvat de analyse zowel financiële als niet-financiële prestatie-indicatoren, met inbegrip van milieu- en personeelsaangelegenheden”. Hoewel het concept implementatiebesluit inderdaad leidt tot een uitgebreide analyse van de niet-financiële prestatie-indicatoren, met inbegrip van milieu- en personeelsaangelegenheden, voorziet het concept implementatiebesluit niet in het opnemen van extra financiële prestatie-indicatoren indien noodzakelijk voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten of de positie van de rechtspersoon en groepsmaatschappijen.

Wij bevelen aan artikel 3 lid 10 zodanig aan te passen, dat alleen geacht wordt te hebben voldaan aan het niet-financiële gedeelte van deze bepaling.

Overigens constateren wij dat artikel 19 bis van de EU Richtlijn Jaarrekening een gelijke passage bevat als nu opgenomen in het concept implementatiebesluit en daarmee ook de financiële prestatie-indicatoren laat vervallen, is het wat ons betreft onwenselijk om deze bepaling voor CSRD-plichtige ondernemingen te schrappen.

Concept implementatiebesluit artikel 3 lid 3 letter e: terminologie inzake stimuleringsregelingen

Dit artikel schrijft voor dat de onderneming rapporteert over informatie over het bestaan van stimuleringsregelingen in verband met duurzaamheidskwesities die aan de leden van het bestuur en de raad van commissarissen wordt aangeboden. Het begrip stimuleringsregelingen is in onze optiek onduidelijk en het is niet gelijk duidelijk dat hier bedoeld wordt op de variabele beloning van de leden van het bestuur en de raad van commissarissen. In de Engelse tekst van CSRD wordt gesproken over ‘incentive schemes’. In de EU Richtlijn Jaarrekening wordt, in artikel 24a lid 1 sub j, wordt gebruik gemaakt van ‘performance incentives’, wat in het Nederlands is vertaald naar prestatieprikkels. Wij verzoeken u om het begrip stimuleringsregelingen te vervangen door een ander begrip of het begrip nader te definiëren.

In de EU Richtlijn Jaarrekening is deze bepaling overigens ook van toepassing op het leidinggevend orgaan. Mocht het een bewuste keuze zijn om deze bepaling niet van toepassing te verklaren op het leidinggevend orgaan, dan is het zinvol dit toe te lichten in de Nota van Toelichting.

Concept implementatiebesluit artikel 5 lid 3 letter b: informatieverschaffing

In dit artikel in het concept implementatiebesluit wordt vrijstelling verleend om de informatieverschaffing op grond van artikel 8 van Verordening (EU) 2020/852 (SFDR) op te nemen in het bestuursverslag van de vrijgestelde

dochtermaatschappij of in de geconsolideerde duurzaamheidsrapportering die is uitgevoerd door de moedermaatschappij. Onduidelijk is of de informatieverschaffing die in de geconsolideerde duurzaamheidsrapportering is opgenomen, ook op geconsolideerde basis kan worden verstrekt. Wij verzoeken u dit te verduidelijken in de tekst van het implementatiebesluit.

Concept implementatiebesluit artikel 6 lid 3: opnemen afwijkende materiële onderwerpen dochtermaatschappij in geconsolideerde duurzaamheidsrapportering moedermaatschappij

In dit artikel in het concept implementatiebesluit wordt bepaald dat als de in de materialiteitsanalyse geïdentificeerde materiële onderwerpen van een dochtermaatschappij afwijken van de geïdentificeerde materiële onderwerpen van de moedermaatschappij, de moedermaatschappij een adequaat inzicht verschaft in de risico's voor en de effecten van de betrokken dochtermaatschappij(en). Deze zinsnede bevat veel mogelijkheid tot interpretatie. Wij verzoeken u te verwijzen naar de vereisten in ESRS in dit kader, waarin staat opgenomen hoe deze bepaling ingevuld dient te worden.

Concept implementatiebesluit artikel 9: redactionele opmerking

In artikel 9 wordt in de eerste paragraaf verwezen naar artikel 3 van het concept implementatiebesluit waaronder naar subonderdelen iii tot en met v. Echter deze subonderdelen staan in artikel 3 aangegeven in het numerieke stelsel (3 tot en met 5). Wij verzoeken u om de nummering van de subonderdelen consistent te maken.

Concept implementatiebesluit artikel 3 lid 6 tweede volzin en artikel 21 lid 1: overgangsbepaling waardeketen

De tweede volzin in artikel 3 lid 6 bevat de overgangsbepaling van 3 jaar in geval informatie uit de waardeketen niet of niet voldoende beschikbaar is om over de waardeketen te rapporteren. In artikel 21 lid 1 staat beschreven dat artikel 3, zesde lid, tweede volzin vervalt met ingang van 1 januari 2030. Door de keuze in het concept implementatiebesluit om uit te gaan van het moment van opmaak en niet het boekjaar waarover de duurzaamheidsrapportering is opgemaakt, kan onduidelijkheid ontstaan over de boekjaren waarvoor de overgangsbepaling van kracht is. Zo bevat de Nota van toelichting (onderdeel 3.6) een voorbeeld van de infasering van een vennootschap die vanaf boekjaar 2025 moet rapporteren en die volgens de Nota van Toelichting nog over het boekjaar 2028 gebruik zou kunnen maken van de infasering van 3 jaar. Dit lijkt niet consistent te zijn, boekjaar 2028 is immers het vierde jaar van toepassing van verplichte duurzaamheidsrapportering. Daarnaast zou een beursgenoteerde mkb-onderneming met een gebroken boekjaar dat eindigt op 30 juni 2029 bij opmaak van het bestuursverslag binnen 6 maanden nog na 6 januari 2030 moeten kunnen rapporteren. Dit lijkt echter in de Nota van Toelichting te worden uitgesloten.

Wij verzoeken u in de Nota van Toelichting hier duidelijk de kaders voor te benoemen, uitgesplitst naar type onderneming (OOB, grote onderneming, beursgenoteerd mkb-onderneming) en van toepassing zijnde boekjaar.

Daarnaast is de vraag of deze overgangsbepaling niet altijd zou moeten blijven gelden, omdat ondernemingen die na 1 januari 2030 (2029) voor het eerst als grote onderneming worden geclassificeerd, evenveel moeite zullen hebben om de informatie over de waardeketen te verzamelen en daarover te rapporteren. Dit is ook in lijn met de bepalingen in ESRS: ESRS E1 algemene vereisten, paragraaf 10.2, waarin staat: *“Gedurende de eerste drie jaar van haar duurzaamheidsrapportage volgens de ESRS legt de onderneming, indien niet alle vereiste informatie over haar upstream- en downstreamwaardeketen beschikbaar is, uit welke inspanningen zijn geleverd om de nodige informatie over haar upstream- en downstreamwaardeketen te verzamelen, waarom niet alle nodige informatie kon worden verzameld en welke plannen zij heeft om in de toekomst de nodige informatie te verzamelen”*.

Wij verzoeken u het concept implementatiebesluit aan te passen om de overgangsregeling blijvend beschikbaar te maken voor ondernemingen die voor het eerst classificeren als grote onderneming.

Nota van toelichting pagina 44: Toevoegen van het begrip ‘handicap’ in het concept implementatiebesluit inhoud bestuursverslag

De Nota van Toelichting bevat onder de artikelgewijze toelichting van artikel 18 een toelichting op de verwerking van de volgende CSRD bepaling:

“een beschrijving van het diversiteitsbeleid dat wordt gevoerd met betrekking tot de bestuurs-, leidinggevende en toezichthoudende organen van de onderneming met betrekking tot geslacht en andere aspecten, zoals leeftijd, handicap of achtergrond inzake opleiding en beroepservaring, de doelstellingen van dat diversiteitsbeleid, de wijze

van uitvoering van dat beleid en de resultaten in de verslagperiode. Indien op dit gebied geen beleid wordt gevoerd, wordt in de verklaring uiteengezet waarom dat het geval is.” De toevoeging in deze zinsnede van handicap is niet direct opgenomen in de Nederlandse regelgeving. Daar wordt in de artikelgewijze toelichting verwezen naar de corporate governance code. In deze code is het opnemen van informatie over handicap benoemd als best practice. De bepalingen waar in de Nota van Toelichting naar verwezen worden, 2.1.5 en 2.1.6, bevatten minder verplichte elementen dan in de CSRD-bepaling. Daarnaast is de reikwijdte van de corporate governance code beperkt tot beursfondsen, en daarom niet verplicht voor de meeste grote ondernemingen. Het is wenselijk om dit element in het implementatiebesluit expliciet op te nemen, eventueel onder verwijzing naar de corporate governance code, zodat de CSRD bepaling volledig in de Nederlandse wetgeving is verankerd. Een mogelijk alternatief kan zijn om het vereiste om over deze onderwerpen te rapporteren op te nemen in het Besluit Inhoud bestuursverslag kan door de andere reikwijdte van het Besluit inhoud bestuursverslag dan de reikwijdte van het concept implementatiebesluit leiden tot ongewenste effecten.

Daarnaast zijn ondernemingen onzeker of informatie registreren over een handicap, of zaken als religie en etnische achtergrond en hierover rapporteren in lijn is met de privacy-bepalingen. Het zou inzicht geven in de mogelijkheden voor ondernemingen om een breder diversiteitsbeleid te voeren als duidelijk is wat wel en niet mag worden geregistreerd volgens de Nederlandse wet.

Concept implementatiebesluit artikel 6 lid 1: enkelvoudig versus geconsolideerd bestuursverslag

In artikel 6 lid 1 en verder in het concept implementatiebesluit wordt gesproken over het geconsolideerde bestuursverslag. Deze terminologie sluit niet aan op artikel 2:391 lid 1 BW, dat stelt dat er maar één bestuursverslag is (i.c. mede op geconsolideerde basis als sprake is van een geconsolideerde jaarrekening, anders alleen op enkelvoudige basis). Wij stellen voor om dit aan te passen.

Concept implementatiebesluit artikel 6 lid 4: vrijstelling voor opstellen enkelvoudige duurzaamheidsrapportering

Artikel 6 lid 4 lijkt onvolledig. De CSRD (artikel 29a lid 7 AD) bevat ook een vrijstelling voor het verstrekken van enkelvoudige duurzaamheidsrapportering als een geconsolideerde duurzaamheidsrapportering wordt verstrekt. In artikel 6 lid 4 wordt alleen verwezen naar artikel 2:391 BW, niet ook naar artikel 2 van dit concept implementatiebesluit (enkelvoudige duurzaamheidsrapportering). Dit betekent dat er niet lijkt te zijn voorzien in een vrijstelling voor dit laatste. Wij stellen voor om dit aan te passen.

Concept implementatiebesluit artikelen 1 lid 1, 2 lid 1 a en b, 2 lid 2 a en b, 4 lid 1a en b, 5 lid 7, 20 lid 1 a, b en c

In de definitie van grote groep wordt verwezen naar de vereisten als bedoeld in artikel 397, eerste en tweede lid BW. In artikel 397 lid 2 BW is echter vermeld dat in geval van toepassing van artikel 408 BW de grootte van de rechtspersoon wordt bepaald op basis van enkelvoudige cijfers, wat niet in overeenstemming is met de CSRD en de Nota van Toelichting (pagina 33). De grootte van een rechtspersoon moet op grond van de CSRD ook bij toepassing van artikel 408 BW worden bepaald op basis van de geconsolideerde cijfers van de groep, niet op basis van de enkelvoudige cijfers. Deze inconsistentie kan worden opgelost door in de definitie van een grote groep alleen te verwijzen naar de vereisten als bedoeld in artikel 397 lid 1 en lid 2, eerste volzin.

Dezelfde opmerking geldt voor de verwijzingen naar artikelen 395a lid 2, 396 lid 2 en 397 lid 2 BW en artikel 2 lid 1 en lid 2, artikel 4 lid 1, artikel 5 lid 7 en artikel 20 lid 1 van het concept Implementatiebesluit.

Wij stellen voor om dit aan te passen.

Concept implementatiebesluit artikel 5 lid 2 letter b: opmaak na publicatie website

In dit artikel is onduidelijk of de vrijgestelde dochtermaatschappij pas haar bestuursverslag kan opmaken als het vastgestelde geconsolideerde bestuursverslag van de moedermaatschappij beschikbaar is op de website. Wij richten graag uw aandacht op deze publicatie van het vastgestelde geconsolideerde bestuursverslag en vragen u dit nader te verduidelijken in de Nota van Toelichting.

Concept implementatiebesluit artikel 5 lid 3 letter a

In dit artikel wordt verwezen naar artikel 2:394 BW. Artikel 2:394 BW is geschreven vanuit de optiek van een Nederlandse rechtspersoon voor diens jaarrekening en bestuursverslag (zoals deponeren binnen 8 dagen na vaststelling). Onduidelijk is op welke wijze de geconsolideerde rapportage van een niet-EU moedermaatschappij hier precies in past: deponeren binnen 8 dagen na vaststelling van het verslag van de moedermaatschappij, of van

het verslag van de dochtermaatschappij? De artikelen 2:403 en 2:408 BW kennen een afzonderlijke deponeringsbepaling voor de stukken van de moedermaatschappij. Wij stellen voor een vergelijkbare bepaling als in de artikelen 2:403 en 2:408 BW toe te voegen aan artikel 5 lid 3 van het implementatiebesluit.

Concept implementatiebesluit artikel 6 lid 1 en 2

In dit artikel wordt ingegaan op het geconsolideerde bestuursverslag waarin de duurzaamheidsrapportering wordt opgenomen. Onduidelijk is op welke wijze deze bepalingen moeten worden toegepast in de situatie dat een rechtspersoon artikel 2:408 BW toepast, maar geen beroep kan doen op de groepsvrijstelling (zoals bedoeld in artikel 5). Er is in dat geval namelijk geen geconsolideerde jaarrekening en geen bestuursverslag, maar wel geconsolideerde duurzaamheidsrapportering die dan volgens artikel 6 van het concept Implementatiebesluit moet worden opgenomen in het bestuursverslag. Wij stellen voor om dit aan te passen.

Tevens is de vraag op welke manier de verwijzingen tussen de geconsolideerde duurzaamheidsrapportering en de enkelvoudige jaarrekening waarover in lid 2 wordt gesproken zinvol kunnen plaatsvinden gezien de verschillende reikwijdte van de duurzaamheidsrapportering (geconsolideerd) en de jaarrekening (enkelvoudig).

Concept implementatiebesluit artikel 7 lid 1: datum overgangspaling

De datum van 6 januari 2028 is een Nederlandse uitwerking van de bepaling uit de CSRD (artikel 48i) die spreekt over: 'tot 6 januari 2030'. Het lijkt een 'veilige' interpretatie te zijn van de CSRD bepaling, maar kan wel leiden tot complicaties (bijvoorbeeld bij een verkort boekjaar) en tot verschillen tussen lidstaten. Het lijkt in ieder geval logischer om te bepalen dat de optie geldt voor 'boekjaren die uiterlijk eindigen op 6 januari 2029'. Verder lijkt het gewenst om niet te spreken over een 'geconsolideerde' rapportering, omdat het geen 'echte' consolidatie is als bedoeld in Boek 2 Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek. Feitelijk is het een 'gecombineerde' rapportering (i.c. het optellen van dochtermaatschappijen). Dit zou eventueel ook 'kunstmatige' of 'partiële' consolidatie kunnen worden genoemd.

Het is onduidelijk waarom de verwijzing naar 'een moedermaatschappij, bedoeld in artikel 5, eerste lid, onderdeel b' is opgenomen in lid 1. De CSRD (artikel 48i lid 1) verwijst slechts naar de vereisten van artikel 29a (betreft artikel 6 van het concept implementatiebesluit) en niet ook naar een specifiek soort moedermaatschappij (niet-EU). Deze laatste verwijzing lijkt overbodig te zijn.

Daarnaast wordt door de huidige formulering alleen dochters in-scope van artikelen 19a en 29a meegenomen. Het kan verduidelijkt worden dat deze rapportage alle in-scope EU dochtermaatschappijen moet omvatten inclusief al hun dochtermaatschappijen (wat ook dochtermaatschappijen kunnen zijn die niet in-scope van artikelen 19a en 29a vallen, zoals niet-EU dochtermaatschappijen en SME dochtermaatschappijen).

Ten slotte hanteert de CSRD de formulering: '...door één van de dochtermaatschappijen die...'. Er kunnen immers meer dochters zijn die voldoen aan het criterium 'ten minste één van de voorafgaande vijf boekjaren...'. De huidige formulering in artikel 7 lid 1 onderdeel a suggereert dat er maar één dochter is die hieraan voldoet ('wordt opgesteld door de dochtermaatschappij').

Wij stellen voor om te verduidelijken dat in het geval meer dochtermaatschappijen aan dit criterium, er één dochter wordt aangewezen die de duurzaamheidsrapportering gecombineerd in het bestuursverslag opneemt.

Concept implementatiebesluit artikel 7 lid 2: Openbaarmaking gecombineerde duurzaamheidsrapportering

In dit artikel wordt verwezen naar artikel 2:394 BW. Artikel 2:394 BW is geschreven vanuit de optiek van een Nederlandse rechtspersoon voor diens jaarrekening en bestuursverslag (zoals deponeren binnen 8 dagen na vaststelling). Onduidelijk is wat voor consequenties dit artikel heeft als de dochtermaatschappij uit lid 1 een dochtermaatschappij van een niet EU/EER moedermaatschappij is. Een buitenlandse moedermaatschappij valt niet onder Boek 2 Titel 9 BW. Onduidelijk is onder meer of alle Nederlandse dochterondernemingen het gecombineerde verslag bij de Kamer van Koophandel moeten deponeren, en wat in deze situatie wordt bedoeld met 'vaststelling'? Wij stellen voor om dit te verduidelijken.

Concept implementatiebesluit artikel 9: deponering van het verslag inzake de duurzaamheid van ondernemingen uit derde landen

In dit artikel wordt ingegaan op het vereiste dat een dochtermaatschappij van een niet EU/EER-moedermaatschappij jaarlijks een verslag inzake de duurzaamheid openbaar en toegankelijk moet maken. In artikel

15 lid 1 is opgenomen dat de openbaarmaking via deponering bij de Kamer van Koophandel moet geschieden. Wij stellen voor om in artikel 9 te verwijzen naar artikel 15 lid 1. Daarnaast is het onduidelijk wat wordt verwacht als er meerdere Nederlandse dochtermaatschappijen zijn, zoals of iedere individuele dochtermaatschappij afzonderlijk moet voldoen aan het deponeringsvereiste. Wij stellen voor om de verwachting ten aanzien van de deponering van dit verslag inzake de duurzaamheden nader toe te lichten.

Daarnaast willen wij u erop wijzen dat in de officiële Nederlandse tekst van CSRD gesproken wordt over een duurzaamheidsverslag in plaats van een verslag inzake de duurzaamheid en ons inziens passender is.

Concept implementatiebesluit artikel 15 lid 1: termijn van deponeren na vaststelling verslag inzake de duurzaamheid

Artikel 15 lid 1 verwijst naar artikel 2:394 BW, dat voorschrijft dat deponering binnen 8 dagen na vaststelling moet plaatsvinden. Onduidelijk is of de termijn van 8 dagen ook van toepassing is op de dochtermaatschappij respectievelijk het bijkantoor. Dit zou onwenselijk kunnen zijn gezien de mogelijkheid dat de dochtermaatschappij resp. het bijkantoor pas later op de hoogte worden gebracht van de vaststelling van het verslag inzake de duurzaamheid. Ook is de vraag of de deponeringsplicht geldt voor alle dochters respectievelijk bijkantoren afzonderlijk, of dat één Nederlandse dochtermaatschappij deponeert waarnaar de andere Nederlandse dochtermaatschappijen verwijzen. Wij verzoeken u dit nader te verduidelijken.

Concept implementatiebesluit Nota van Toelichting pagina 49: gebroken boekjaar voor beursvennootschappen

In de Nota van Toelichting wordt gesteld dat beursvennootschappen altijd een kalenderjaar als boekjaar hebben op basis van de wet op het financieel toezicht. Deze bepaling is ons niet bekend. Wij verzoeken u specifiek het artikel van de wet op het financieel toezicht te benoemen waarin dit is bepaald.

Concept implementatiebesluit Nota van Toelichting: toevoegen mogelijke aanpassing groottecriteria

Door de Europese Commissie is aangekondigd dat de voor de jaarrekening geldende groottecriteria, die ook de reikwijdte van CSRD bepalen, zullen worden geïndexeerd met 25%. Het lijkt ons raadzaam dit tevens in de Nota van Toelichting te benoemen.